

An aerial photograph of a city intersection. In the center, tram tracks run vertically. To the left, a large building with a green roof is visible. To the right, there's a red-paved area and a parking lot with several cars. The intersection features pedestrian crossings with white stripes and zebra markings, and a roundabout with a brick-paved center. The text 'Kulturmiljö 2030' is overlaid in the center, with a subtitle below it.

Kulturmiljö 2030

ett framåtriktat kulturmiljöarbete
i Västra Götaland 2020-2030

Kulturmiljö 2030

ett framåtriktat kulturmiljöarbete

i Västra Götaland 2020-2030

Grafisk form, layout och teknisk redigering Gabriella Kalmar

Omslagsbild Fotot visar stadsvy från ovan. Foto taget av Jonas Jacobsson, Unsplash.

Västarvet

Vänerparken 13

462 35 Vänersborg

tel. 010-441 42 00

www.vastarvet.se

Innehåll

Inledning	4
Kulturmiljösamverkan i Västra Götaland.....	4
Gemensam målbild.....	4
Var står vi nu?.....	4
Varför en gemensam målbild?.....	5
Utvärdering och uppföljning	6
Insatsområden för ett gemensamt kulturmiljöarbete	7
1. Utveckla arbetet med delaktighet i kulturarvet.....	7
Målbild 2030	7
Nuläge.....	7
Vad behöver göras?.....	7
2. Integrera kulturmiljöfrågorna tydligare i samhällsplaneringen och det regionala utvecklingsarbetet	8
Målbild 2030	8
Nuläge.....	8
Vad behöver göras?.....	9
3. Utveckla arbetssätt för att möta strukturomvandlingens effekter på kulturmiljön i en region med både städer och landsbygd	9
Målbild 2030	9
Nuläge.....	9
Vad behöver göras?.....	9
4. Integrera kulturarvsfrågor i klimatanpassningsarbetet.....	10
Nuläge.....	10
Vad behöver göras?.....	10
5. Bidra till att utveckla ett hållbart bruk av kulturhistoriska besöksmål	10
Målbild 2030	11
Nuläge.....	11
Vad behöver göras?.....	11

»Målbilden för det samlade kulturmiljöarbetet i länet är ett kulturarv som är angeläget och tillgängligt för alla, väl omhändertaget och nyttjat som resurs för lokal och regional utveckling.«

Inledning

Kulturmiljösamverkan i Västra Götaland

Regional kulturmiljögrupp för Västra Götaland är en samverkansplattform mellan de offentliga aktörerna inom kulturmiljöområdet. I samverkansplattformen ingår Bohusläns museum, Göteborgs stadsmuseum, Länsstyrelsen Västra Götalands län, Förvaltningen för kulturutveckling (före detta Västarvet) och Västergötlands museum. För att få styrka och samordning i länets kulturmiljöarbete har en gemensam målbild tagits fram – Kulturmiljö 2030. Det grundläggande syftet är att samlas kring gemensamma prioriteringar och att därmed kunna få större effekt och genomslag för de insatser som bör göras inom kulturmiljöområdet.

Gemensam målbild

Målbilden för det samlade kulturmiljöarbetet i länet är ett kulturarv som är angeläget och tillgängligt för alla, väl omhändertaget och nyttjat som resurs för lokal och regional utveckling.

Som utgångspunkt ligger de nationella kulturmiljömålen, som på ett tydligt sätt sammanfattar de mål som samhällets kulturmiljöinsatser bör ha de kommande åren:

- Ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas.
- Människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön.
- Ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser.
- En helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

För att nå målbilden krävs under kommande år såväl ett väl fungerande löpande arbete, som självreflekterande utvecklingsarbete, och särskilda satsningar och insatser. Utifrån de förutsättningar som finns i Västra Götalands län, är har följande områden identifierats som de viktigaste utmaningarna i kulturmiljöarbetet, och därmed prioriterade och i behov av gemensamma insatser:

1. Utveckla arbetet med delaktighet i kulturarvet
2. Integrera kulturmiljöfrågorna tydligare i samhällsplaneringen och det regionala utvecklingsarbetet
3. Utveckla arbetssätt för att möta strukturovandlingens effekter på kulturmiljön i en region med både städer och landsbygd.
4. Integrera kulturarvsfrågor i klimatanpassningsarbetet.
5. Bidra till att utveckla ett hållbart bruk av kulturhistoriska besöksmål.

Var står vi nu?

Kulturmiljöarbetet i Sverige har genomgått viktiga utvecklingssteg. Äldre tiders objektsinriktade kulturminnesvård har utvecklats till en kulturmiljövård med större fokus på sammanhang. Kulturmiljöarbetet har också vidgats och är idag mer integrerat i samhällsutvecklingen och den fysiska planeringen. Plan- och bygglagen, som huvudsakligen hanteras av kommunerna, innebär idag en väl så omfattande kulturmiljöhantering som Kulturmiljölagen gör. Även Miljöbalken, som reglerar riksintressen och hänsyn till det allmänna intresset kulturmiljö, har fått en betydande roll i arbetet.

En viktig perspektivförändring har varit den som flyttat fokus från ett kulturmiljöarbete för dem med

anknytning till platsen, till ett gemensamt kulturarv, tillgängligt och angeläget för alla – oavsett anknytning till platsen. I detta ligger också att synliggöra de delar av historien som medvetet eller omedvetet inte lyfts fram. Rättigheten för alla att påverka ligger inbyggd i denna perspektivförskjutning.

Vidare har också tidshorisonten för vilka historiska perioder man arbetar med flyttats framåt i tiden, så att även efterkrigstiden och det moderna samhällets kulturarv omfattas.

I ett digitaliserat samhälle förväntas all information finnas tillgänglig digitalt. Det gäller även kulturmiljödata och kulturmiljöinformation. Kulturmiljövården behöver fortsätta utveckla arbetssätt och använda ny teknik för att hänga med i utvecklingen.

Förutom dessa perspektivförskjutningar har också befolkningens relation till kulturarvet förändrats. En ökad rörlighet gör att färre har en direkt relation till en plats och dess historiska sammanhang. Lokalsamhället utgörs i allt större utsträckning av människor som känner att de hör hemma på flera platser. Därmed har också målgrupperna för det kulturmiljöarbete som ska bedrivas förändrats.

Under de senaste åren har medvetenheten ökat om de pågående klimatförändringarna och människans roll i dem. Därmed har också frågan om långsiktig hållbarhet blivit viktig, och kommer att integreras allt mer också i kulturmiljöarbetet under åren som kommer.

Förändringar tar dock tid och utvecklingspotentialen är fortsatt stor. Kulturmiljöhanteringen introducerades i samhällsplaneringen under 1970-talet i och med den Fysiska Riksplaneringen, och arbetet med inventeringar och kulturmiljöprogram tog fart. Med Plan- och bygglagen 1987 stärktes kopplingen till samhällsplaneringen. Kulturmiljöunderlag kopplades till översiktsplaner. Detaljplaner och områdesbestämmelser med skydd för kulturvärden blev vanligare. Dessa styrdokument och bestämmelser präglar än idag den löpande hanteringen. Det återstår fortsatt kraftsamlingar för att modernisera kunskaps- och planeringsunderlagen och lyfta fram fler aspekter av kulturarvet.

Den samlade kunskapen inom kulturmiljövården växer ständigt men det gör även mängden aktörer inom fältet. Det innebär att tillgången till, och samverkan i, nätverk blir allt viktigare. Det gäller både på regional, nationell och internationell nivå. I takt med att kulturmiljövården blir en mera integrerad del av samhällsutvecklingen ökar också behovet av tvärssektoriella nätverk med andra samhällssektorer.

Västsverige är, liksom övriga landet, stätt i omvand-

ling som en följd av globalisering, urbanisering och digitalisering. Storstaden Göteborg växer tillsammans med sina kranskommuner. Andra delar av länet kan ha svårt att upprätthålla full samhällsservice och tillgång på arbetstillfällen. Behovet av fler bostäder är stort i hela länet. Den regionala infrastrukturen utsätts för påfrestningar, antingen genom överbelastning eller genom uteblivna underhållsanslag. Den handel som skapat liv i stadskärnor flyttar till handelsområden eller till nät-handel. Traditionella näringar ersätts med turism och besöksnäring. Till detta kommer de utmaningar som klimatförändringarna innebär.

Allas vår vardag kommer snart att se annorlunda ut. Så även förutsättningarna för kulturmiljöarbetet. Samtidigt ska regelverk och långsiktiga åtaganden inom området upprätthållas, liksom en god servicenivå.

Varför en gemensam målbild?

De frågeställningar och utmaningar som aktörerna inom kulturmiljösektorn ställs inför i ett stort län som Västra Götaland är ofta större än vad de enskilda offentliga aktörerna kan hantera inom ramen för sina egna uppdrag, åtaganden och resurser. För att kunna arbeta mot en gemensam målbild, måste kulturmiljöarbetet i Västra Götaland samordnas. Syftet med denna samordning är bland annat att:

- Etablera långsiktig samverkan i det regionala kulturmiljöarbetet.
- Öka förmågan att gemensamt hantera långsiktiga strategiska frågor, liksom utvecklingsfrågor inom kulturmiljöområdet.
- Öka effekten av vårdinsatser, tillgängliggörande, utveckling och kunskapshantering.
- Utifrån de nationella kulturmiljömålen gemensamt identifiera de viktigaste utmaningarna, och ställa upp prioriteringar och regionala delmål för kulturmiljöarbetet.

Kulturmiljö 2030 är ett samverkansdokument som pekar ut dessa de viktigaste gemensamma prioriteringarna i kulturmiljöarbetet i Västra Götalands län under åren fram till 2030.

Utvärdering och uppföljning

Tidshorisonten för detta dokument är satt till 2030 för att kunna fånga upp de långsiktiga utmaningarna i Västra Götaland. Därför är målbilden relativt övergripande formulerad. Det är en lång period och förhållandena kan komma att förändras, kanske radikalt, under denna period. Därför behöver de utpekade insatsområdena följas upp, uppdateras och omprövas regelbundet, förslagsvis vart tredje år.

Ansvar för detta ligger på den regionala kulturmiljögruppen, som är det forum där gemensamma strategiska frågor behandlas.

Kulturmiljö 2030 ska kompletteras med en årligt uppdaterad handlingsplan där aktiviteter och operativa insatser tydliggörs. Ansvar för detta ligger på den regionala kulturmiljögruppen.

Insatsområden för ett gemensamt kulturmiljöarbete

1. Utveckla arbetet med delaktighet i kulturarvet

Alla ska ha rätt att delta i kulturlivet, vilket också innebär rätten till kulturarvet. Alla ska ha möjlighet att uppleva kulturarvet och även få vara delaktiga i arbetet med att identifiera, bevara och utveckla kulturmiljöer. Frågan om allmänhetens möjligheter till delaktighet i kulturarvsfrågor har varit aktuell under lång tid, inte minst genom satsningen Agenda Kulturarv 2001–2004. Under senare år har också rättighetsperspektivet kommit i fokus.

Målbild 2030

Rätten till kulturarvet kan uttryckas som två idealtillstånd:

- **Alla som vill besöka en kulturmiljö och ta del av dess innehåll och historia kan göra det.**

Alla ska kunna ta sig till och röra sig i kulturmiljöerna, ta till sig informationen, och de som inte kan ta sig dit ska kunna uppleva dem på distans via digital metod. Det bör också finnas ett tillräckligt stort och representativt urval kulturmiljöer att ta del av, som hålls vårdade eller på annat sätt iordningställda, med information framtagen.

- **Alla som vill delta i kulturmiljöarbetet kan göra det.**

Det innebär möjlighet att påverka och bli hörd i aktuella kulturmiljöfrågor, att påverka urval av kulturmiljöer i kulturhistoriska planeringsunderlag, därtill att kulturarvsföreningar (hembygdsrörelsen och andra) har kulturmiljöfrågan integrerad i sitt arbete.

Nuläge

De förväntningar som finns på tillgängliggörande har, med all rätt, ökat som en följd av att rättighetsperspektivet successivt blivit allt mer etablerat.

Idag finns kulturmiljöer med god tillgänglighet, men också de som lämnar mycket övrigt att önska. Det finns miljöer som tidigare gjorts i ordning, men som behöver ses över igen. Detta är ett långsiktigt arbete. Vad gäller informationens tillgänglighet, kan situationen sägas vara liknande. Digital förmedling finns för en del

kulturmiljöer, men oftast inte tillgänglighetsanpassad ur ett rättighetsperspektiv. Sammantaget en mycket varierande bild.

Vad gäller möjligheten att påverka kulturmiljöarbetet, går opinion och reglerad planeringsprocess inte alltid hand i hand. Processerna kan vara påverkade av såväl starka förändringsintressen som bristande resurser för omhändertagande. En lyhördhet och öppenhet för olika dialogformer är nödvändig.

För att kunna påverka urvalet av kulturmiljöer krävs processer där de kommunala kulturmiljöunderlagen revideras inom rimliga tidsintervaller. Först då finns möjlighet till dialog kring innehåll och urval. De tidiga kulturmiljöprogrammen togs ofta fram genom omfattande dialogprocesser, vilket är mindre vanligt idag. Kulturmiljöprogram finns i knappt hälften av länets 49 kommuner. Många underlag är relativt gamla och uppdateringstakten är förhållandevis låg.

I frågan om urval ligger också frågan om vilken historia kulturmiljöerna representerar. Den moderna kulturmiljövården uppmärksammar en större historisk mångfald, men det tar tid att förändra ett urval. Det saknas också en helhetsbild över det samlade urvalet kulturmiljöer i länet och vad de representerar.

De offentliga regionala aktörerna är inte ensamma om att arbeta med kulturmiljöfrågor. En stor del av det faktiska kulturmiljöarbetet i vardagen utförs av andra parter som driver olika projekt och insatser. Lokalt engagemang och drivkraft är nödvändigt. Omkring 600 kulturarvsföreningar (hembygdsföreningar, arbetslivsföreningar med mera) finns i länet med sammanlagt över 150 000 medlemmar. Att involvera föreningar i kulturmiljöprocesser är ytterligare ett sätt att trygga långsiktiga dialoger i kulturmiljöfrågor.

Vad behöver göras?

- Säkerställa att tillräckligt många kulturmiljöer i länet görs tillgängliga såväl fysiskt som vad gäller information, genom att befintliga riktlinjer och stödmaterial för tillgänglighet implementeras.
- Sammanställa en översikt över länets tillgängliggjorda kulturmiljöer, såväl med kulturmiljövårdens egna resurser som med andra, samt vad de representerar, som underlag för fortsatt planering.

- Utveckla och tillämpa rättighetsbaserade arbetssätt för digital förmedling av kulturmiljöer, som fångar upp och tillämpar de tillgänglighetsaspekter som kan förväntas.
- Verka för att fler kommunala kulturmiljöunderlag tas fram i dialog med allmänheten.
- Fortsatta kunskapsinsatser kring större spektrum av befolkningsgruppers olika kulturarv.
- Verka för att stora och viktiga kulturmiljöfrågor hanteras med metoder och dialog som ger en verklig påverkansmöjlighet.
- Aktivt arbete och metodutveckling för att involvera kulturarvsföreningar i kulturmiljöarbetet. Här ger bland annat Europeiska Landskapskonventionen en plattform att arbeta utifrån.

2. Integrera kulturmiljöfrågorna tydligare i samhällsplaneringen och det regionala utvecklingsarbetet

Förändringstakten i samhället är och kommer att fortsätta vara hög. Högt exploateringsstryck, förtätningsbehov, bostadsbyggande och infrastruktursatsningar ställer krav på smidiga och snabba planeringsprocesser. Planering sker i också stora och övergripande, men också i mindre och mer komplexa sammanhang. Sammantaget ställs krav på relevanta kunskaper om bland annat kulturvården för att nå en långsiktigt hållbar utveckling.

Målbild 2030

- Kulturvården ses som en resurs i samhällsutvecklingen och hanteras jämbördigt med övriga intressen såväl på strategisk och övergripande nivå, som i de inzoomade och mer detaljerade planeringsprocesserna.
- Västra Götalands kommuner har aktuella kulturmiljöunderlag kopplade till sina översiktsplaner.

- Kulturmiljöunderlagen hanteras i en digital miljö.

Nuläge

Den ökade komplexiteten i samhället innebär att planeringsfrågor hanteras över allt större geografiska områden. Samverkan över administrativa gränser och planeringsområden, i form av mellankommunal och delregional planering, blir allt vanligare. Aktuella samhällsfrågor, som urbanisering och vissa klimatanpassningsfrågor, leder också till storskaliga lösningar på infrastrukturnivå, vilket kräver mer omfattande planeringsprocesser. Sådan fysisk planering kommer att få ökad betydelse för ett långsiktigt hållbart kulturmiljöarbete.

Inom kulturmiljövården ses idag kulturvården som en resurs som kan bidra till samhällsutvecklingen. Detta synsätt har dock inte fullt genomslag i övrig samhällsplanering, och kulturvården hanteras inte alltid jämbördigt med övriga intressen. Kulturmiljövården behöver därför bli bättre på att integrera kulturmiljöresurserna i andra samhällssektorer, liksom att bidra i dialogen om hur kulturvårderna kan utvecklas, och hur de kan bidra till utveckling.

Att komma in tidigt i processen blir än viktigare, med råd och stöd och med relevanta kunskaps- och planeringsunderlag. Ambitionen är att kulturmiljövården blir en allt mer efterfrågad samarbetspart i den fysiska planeringen. Det finns behov av ett fortsatt nära samarbete mellan kulturmiljöområdets aktörer och en god dialog med kommunerna. Kulturvårderna behöver förmedlas som såväl resurs som utgångspunkt i landskapsperspektiv på läns- och regionnivå och som tillgång på delregional nivå och i mellankommunala frågor.

Kulturmiljövården är också resursknapp och har inte alltid möjligheter att bevaka alla de pågående processer som är relevanta. Omvärldsspaning och samverkan i nätverk i samhällsplaneringsfrågor måste bli mer utvecklade. Regional kulturmiljögrupp för Västra Götaland kan utgöra basen för ett sådant nätverk, där information om viktiga processer kan förmedlas och resurser inom gruppen och dess kontaktnät kan samutnyttjas.

För att svara upp till dagens och morgondagens behov och för att vara en självklar samarbetspart i samhällsplaneringen krävs uppdaterade och även nya typer av planeringsunderlag. Kulturmiljövården måste exempelvis bli mer digitala i sin kunskapsproduktion, och i samtal med kommuner och andra samhällsaktörer

komma fram till hur underlagen kan anpassas för att bli relevanta.

Vad behöver göras?

- Stärka och synliggöra kulturmiljöaktörerna som resurs i hållbara samhällsplaneringsprocesser.
- Bygga upp en samverkan kring omvärldsspanning och hantering av stora och övergripande planeringsprocesser och frågeställningar.
- Utveckla dialogen med kommunerna kring behov, önskemål och förutsättningar för lokalt arbete med kulturmiljövård.
- Utveckla moderna kulturhistoriska planeringsunderlag, som är relevanta och anpassade till dagens samhällsförändringar.
- Verka för nytänkande och proaktivitet i kulturmiljöarbetet och kunskapsuppbyggandet.
- Utveckla kulturmiljövårdens riksintressen som resurs i samhällsplaneringen.

3. Utveckla arbetssätt för att möta strukturomvandlingens effekter på kulturmiljön i en region med både städer och landsbygd

Samspelet mellan stad och land är en av de stora politiskt prioriterade frågorna i världen, Europa, Sverige, och Västra Götaland. Den stora spännvidden mellan tillväxtzoner och andra områden innebär utmaningar även för kulturmiljöarbetet.

Målbild 2030

- Natur- och kulturarv utgör en resurs för att stärka platsutveckling
- Utvecklade arbetsformer som hanterar varierande lokala förutsättningar för kulturmiljöarbetet.

Nuläge

Västra Götaland är en stor region där förutsättningarna för kulturmiljövården ser olika ut från plats till plats. I de större städerna och dess pendlingszoner är förändringstrycket högt och allt talar för att urbaniseringen kommer att fortsätta. Här utmanas natur- och kulturmiljöer av förtätning och förändrade funktioner.

Andra delar av länet har stagnerande befolkningsutveckling och vikande underlag för offentlig och kommersiell service. Här är utmaningen istället begränsade resurser för att förvalta kulturmiljöer. En mottrend till urbaniseringen är dock digitaliseringens möjligheter att bosätta sig på landsbygden och arbeta hemifrån. En faktor i denna utveckling är att kulturmiljöer på landsbygden är attraktiva boendemiljöer.

Skillnaderna mellan länets olika delar ökar. För att natur- och kulturarvet ska kunna vara en resurs för alla länets invånare och på lika villkor krävs ett förändrat arbetssätt där kulturmiljövården är mera integrerad i samhällsutvecklingen.

Idag är kulturmiljöarbetet fokuserat på skydd och vård av de fysiska natur- och kulturmiljöerna. Utöver detta arbete bör de offentliga kulturmiljöaktörerna i större utsträckning fokusera på att stimulera efterfrågan samt vara ett stöd till de aktörer som vill utveckla kulturmiljöer. Sådana initiativ finns runt om i Västra Götaland och kan beskrivas som platsutveckling.

Vad behöver göras?

- Uppmärksamma och problematisera de skilda förutsättningarna för kulturmiljöarbetet i länets olika delar.
- Utveckla en aktiv samverkan med aktörer som arbetar med landsbygdsutveckling och genom stöd i platsutveckling stimulera bruk av kulturmiljöerna i de områden där exploateringstrycket är mindre och aktörerna färre.
- Samordna kulturmiljövårdens resurser för att kunna hantera större exploateringar i områden med högre förändringstryck.
- Underlätta för lokala aktörer och kommuner att hantera riksintressen som positiva faktorer, bland annat genom förtydligande av riksintressebeskrivningarna.

4. Integrera kulturarvsfrågor i klimatanpassningsarbetet

En av de viktigaste utmaningarna för samhället idag är att hantera klimatförändringarna. Även kulturmiljövården måste bli en del av samhällets klimatanpassningsarbete. Arbetet har två aspekter: Dels att minska ytterligare negativ påverkan på klimatet, och dels att anpassa samhällets aktiviteter och planering till det förändrade klimatet. Båda dessa aspekter ryms i begreppet klimatanpassning.

- Målbild 2030
- Kulturmiljövården är en integrerad del i Västra Götalands läns klimatanpassningsarbete, och kulturmiljöfrågor har integrerats i klimatrelaterade riktlinjer och insatser.
- Västsverige är ett kunskapscentrum för hållbart byggande, byggnadsvård och traditionellt byggande.

Nuläge

Sedan 2019 gäller en ny förordning om klimatanpassning, som innebär att drygt 30 myndigheter ska anpassa samhället för framtida klimatförändringar. De ska bland annat göra klimat- och sårbarhetsanalyser och i januari 2020 presentera handlingsplaner. Länsstyrelsernas ska initiera, stödja och följa upp kommunernas klimatanpassningsarbete, analysera hur länet påverkas av klimatförändringarna, och bidra till och ta fram underlag för ökad kunskap och planering. Man ska också utreda klimatförändringens påverkan på myndighetens verksamhet i en klimat- och sårbarhetsanalys, som ska uppdateras minst vart femte år. Eftersom kulturmiljövård är en del av länsstyrelsernas verksamhet, så berör detta också det regionala kulturmiljövårdsarbetet i stort.

Generellt är kulturmiljövårdsarbetet i Sverige på väg att ta steget in i klimatanpassningsarbetet. Riksantikvarieämbetet har haft fokus på frågan sedan några år. Ute i länen har man kommit olika långt. I Västra Götalands län lade man grunden med utredningen »Kulturarv för framtida generationer« (2016). För att arbeta vidare med frågan finns sedan 2017 Västsvensk Arbetsgrupp för Kulturarv och Klimatförändringar (VAKK), där även Hallands län ingår. Arbetet utgår från utredningens resultat.

I och med att historisk bebyggelse är en väsentlig del av det fysiska kulturarvet, kan också de byggnadsvårdande insatser som görs vara ett bidrag till att minska klimatpåverkan. Att vårda och underhålla är mer resurseffektivt än att riva och byta material. Här finns en stor hållbarhetspotential att bygga vidare på och utveckla. Synsättet kopplar direkt till Klimat 2030, att göra Västra Götaland till en klimatsmart region, där fokusområdet *Sunda och klimatsmarta bostäder och lokaler* innehåller de två delsatsningarna *Flexibla och klimatsmarta bostäder och lokaler* respektive *Effektiv och klimatsmart renovering*, vilka speglar de båda aspekterna av hållbart byggande och byggnadsvård.

Vad behöver göras?

- Fortsätta med arbetet genom VAKK, anpassat det till den nya förordningen.
- Utredningens analys och resultat uppdateras.
- Främja hållbart byggande, byggnadsvård och traditionellt byggande, som en del i arbetet med att minska klimatpåverkan, så att Västsverige blir ett kunskapscentrum inom området.

5. Bidra till att utveckla ett hållbart bruk av kulturhistoriska besöksmål

Besöksnäringen blir en allt viktigare näringsgren i Sverige. Västsverige är Sveriges näst största turismregion, och blir allt mer känt internationellt. Naturturism, kulturturism och mat är tre fokusområden för den regionala besöksnäringen. En starkt växande trend är intresset för att komma nära lokalbefolkningen och ta del av unika upplevelser och platser.

Kulturhistoriska besöksmål är en viktig del av attraktionen både för besöksnäring och för lokal samhällsutveckling. Den nationella turismutredningen Ett land att besöka (SOU 2017:95) ger förslag på en framtida besöksnäringspolitik. I denna poängteras särskilt hållbarhetsperspektivet liksom behovet av ekonomiska modeller och nya finansieringslösningar som stöd för utveckling av kulturmiljöer som besöksmål. Man pekar också ut utmaningen med att många miljöer förvaltas av ideella aktörer med begränsade resurser och påtalar behovet av att stärka dessa.

Målbild 2030

- Kulturmiljösektorn (nationella, regionala kommunala och ideella aktörer) är en självklar samverkanspart i besöksnäringen i Västra Götaland.
- Arbetssätt där kulturmiljöer är en tillgång i besöksnäringen utan att dess värden hotas och där det ideella engagemanget tas tillvara.
- Det finns utvecklade finansieringsmodeller där mer resurser tillförs till vård och underhåll av kulturmiljöer.
- Väl fungerande informationsförsörjning kring kulturhistoriska besöksmål.

Nuläge

Väl hållna och tillgängliggjorda kulturhistoriskt värdefulla miljöer och objekt är en av de nödvändiga resurserna för en väl utvecklad besöksnäring. Platsens kulturarv är dessutom ofta en viktig och integrerad del av identiteten för ett besöksmål. God kännedom om miljöerna och kulturhistorien är därmed en viktig resurs för besöksnäringen. Fler historiska platser än idag har potential att bli tillgängliggjorda.

Besöksnäringen i Västsverige är stark men det finns stora variationer inom länet, och därmed olika behov. Här finns områden med höga besöksiffror, som Göteborg och Bohuskusten, där behoven kanske snarast är att skapa fler besöksanledningar och att länka samman kulturarv och kulturarvsinformation med en redan stark besöksnäring. Här finns områden med helt andra förutsättningar, där även själva besöksnäringen har behov att växa.

Mindre, ideellt eller privat drivna, besöksmål står dessutom i stor utsträckning utanför stödfunktionerna i besöksnäringen. Det konsultativa stödet till dessa småskaliga aktörer behöver utvecklas för att ta tillvara dessa besöksmåls potential.

Informationstillgången för besöksnäringen vad gäller historiska miljöer är svagt utvecklad. Den digitala utvecklingen möjliggör en ökad tillgänglighet, men informationen är inte samlad och kulturmiljövårdens material är inte lätt tillgängligt för besöksnäringen.

Kulturmiljöområdets aktörer

Följande aktörer i Västra Götalands län samverkar genom Kulturmiljö 2030:

- **Länsstyrelsen** är statens representant i länet, och arbetar inom kulturmiljöområdet med bidragsgivning, tillsyn, tillståndsfrågor och utveckling.
- **Bohusläns museum** är ett kulturcentrum med en bred verksamhet. Arbetar med kulturmiljövård i Bohuslän och Göteborgs kranskommuner, har också en stor arkeologisk och marin arkeologisk undersökningsverksamhet.
- **Göteborgs stadsmuseum** skapar sammanhang mellan stadens historia, nutid och framtid. Museets stadsutvecklingsenhet tar en aktiv del i stadens stadsutvecklingsprocesser och hantear frågor om så väl stadsplanering och kulturmiljö, som vidgade kulturperspektiv så som estetiska och sociala värden.
- **I Västra Götalandsregionens Förvaltning för kulturutveckling** samlas kompetens inom olika konstformer, natur- och kulturarv, drift av besöksmål samt kulturella horisontella perspektiv såsom hållbarhet, tillgänglighet och barn och unga. Förvaltningen bildades 1 januari 2020 och är en sammanslagning av de tidigare förvaltningarna Kultur i Väst och Västarevet
- **Västergötlands museum** är ett kulturcentrum med en bred verksamhet. Museet bedriver även byggnadsantikvarisk- och arkeologisk uppdragssverksamhet samt utför kulturmiljöunderlag.

Utöver dessa finns andra viktiga aktörer med ansvar i kulturmiljöfrågor:

- **Kommunerna**, dels som ansvariga för hanteringen av samhällsplaneringsfrågor genom Plan- och bygglagen, dels som ägare av kulturhistoriska anläggningar och byggnader, och dels som huvudmän för museer och andra organisationer.
- **Hembygdsrörelsen**, som förvaltar och tillgängliggör ett lokalt kulturarv på ideell basis.
- **Privata ägare**, såväl privatpersoner som större bolag, som äger och förvaltar kulturhistoriska byggnader och marker. Inte minst Svenska kyrkan, Sveriges största ägare av kulturhistoriskt värdefulla byggnader.

Ansvar för paketering och marknadsföring av kulturhistoriska besöksmål ligger inte på kulturmiljövården, men gränsdragningen mellan innehåll och paketering är oklar och här krävs bättre samverkan mellan kulturarvssektorn och besöksnäringen.

Vad behöver göras?

- Utveckla en hållbar förvaltning av de kulturmiljöer som utgör besöksmål.
- Hitta en rollfördelning mellan kulturarvsaktörer och besöksnäringen.
- Utveckla arbetet med informationsförsörjning och gemensamma data kring kulturhistoriska besöksmål i digitala kanaler.
- Utveckla arbetssätt för att stödja små aktörer i besöksnäringen.

RUSS
BUSS